

7. Міф про Прометея. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/perekaz-zl/printout.php?id=0&bookid=6>
8. Народні пісні, записані з голосу Лесі Українки Климента Квіткою. *Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки*. URL: <http://www.l-ukrainka.name/uk/Folklore/Kvitka.html>
9. Народні пісні, записані з голосу Лесі Українки Миколою Лисенком. *Енциклопедія життя і творчості Лесі Українки*. URL: <http://www.l-ukrainka.name/uk/Folklore/Lysenko.html>
10. Оригінальні музичні інструменти KAWAI. URL: <https://kawai.com.ua/>
11. Повстання О. Лесі Українки. Цікаві та вражаючі факти про життя Поетеси та Генія. URL: <https://pm-lntu.lutsk.ua/2020/02/23/1866/>
12. Товтин Н. М. Нерозривний зв'язок життя і творчості Лесі Українки з музикою. URL: http://tovtin.blogspot.com/2014/12/blog-post_17.html
13. Чумакова Н. В. Хмари слів до вивчення теми «Творчість Лесі Українки». URL: <https://vseosvita.ua/library/hmari-sliv-do-vivcenna-temi-tvorcist-lesi-ukrainki-122893.html>

УДК 373.5:94(477)

Інна ПРОХОП,
учитель історії КЗЗСО «Луцька гімназія № 3 Луцької міської ради»

Утворення Галицько-Волинської держави за Романа Мстиславича*

Розробка уроку

Використовуючи інноваційні засоби, висвітлено одну з головних тем вітчизняної історії.

Ключові слова: держава, об'єднання, Русь-Україна, Волинь, князь, король, бояри.

Inna Prokhor. Formation of Galicia-Volyn State Under Roman Mstyslavych.

Using innovative means, one of the main themes of national history is highlighted.

Keywords: state, unification, Rus-Ukraine, Volhynia, prince, king, boyars.

Мета: поглибити й систематизувати знання про Галицьке й Волинське князівства, їх об'єднання; ознайомити учнів з новим етапом української історії – Галицько-Волинською державою, розкрити основні напрямки діяльності князя Романа Мстиславича; сприяти формуванню навичок самостійної роботи та розвитку критичного мислення учнів; розвиток зв'язного мовлення, логічного мислення, умінь давати характеристику історичному діячеві, удосконалювати вміння працювати з історичними картами та джерелами, аналізувати історичні факти і події, оцінювати їх значення, визначати роль особистості в історичному процесі; розвиток ключових компетентностей – спілкування державною мовою, математичної, соціальної і громадянської та здоров'язбережної; виховувати в учнів національно-патріотичні почуття.

Обладнання: атласи, мультимедійна презентація, портрет Романа Мстиславича, словники, картки із дидактичними завданнями.

Поняття: «бояри», «опозиція», «регентство», «окупація», «Галицько-Волинська держава».

Тип уроку: урок формування компетентностей.

Очікувані результати. Учні зможуть:

- показувати на карті територію та столицю держави, утвореної Романом Мстиславичем;
- характеризувати процес становлення Галицько-Волинської держави;
- пояснювати і застосовувати поняття, що стосуються вивченої теми;
- давати оцінку діяльності Романа Мстиславича.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Завдяки історичній пам'яті людина стає особистістю, народ – нацією, країна – державою.

М. Грушевський

II. Мотивація освітньої діяльності

Одного разу раджі Індії у подарунок прислали три однакових золотих фігурки, а в листі було написано,

* Презентацію до уроку див. у додатку цього номера.

що вони мають різну цінність. Раджа доручив своїм мудрецам пояснити, в чому їхня цінність. І тільки один мудрець розповів раджі, що в них є дірочки. Коли мудрець протягнув дріт у дірочку, у першій фігурки дріт вийшов у другому вусі, в другій – з рота, у третій – через серце.

Вирішення загадки. Перша фігурка символізує людину, у якій в одне вухо влітає, а в інше вилітає; друга – нагадує людину, яка, не дослухавши, відразу розповідає іншим не до кінця правильне судження; третя – схожа з тою людиною, яка запам'ятовує почуте та намагається пропустити через своє серце. Третя фігурка є найбільш цінною з усіх. Я вам бажаю бути схожими на тих людей, які схожі на третю фігурку.

III. Повідомлення теми, мети, завдань уроку

Учитель. Ми переходимо до вивчення нової великої теми «Галицько-Волинська держава» і розпочинаємо її розгляд з теми сьогоднішнього уроку – «Утворення Галицько-Волинської держави за Романа Мстиславича».

План

1. Об'єднання Волинського і Галицького князівств.
2. Діяльність князя Романа Мстиславича.
3. Боротьба за зміцнення держави після смерті Романа Мстиславича.

IV. Актуалізація опорних знань, практичного досвіду учнів

1. Що таке феодална роздробленість?
2. Якими були причини політичної роздробленості Русі-України?
3. Назвіть і покажіть на карті «Українські землі в другій половині XII – першій чверті XIII ст.» князівства, які утворилися після розпаду Русі-України (робота з картою).
4. Історик М. Котляр наголошував, що «давньоруська держава в середині XII ст. не розпалася, а змінила лише форму державного устрою: централізовану монархію заступила федеративна монархія». Чи згодні ви з цією думкою? Свою відповідь обґрунтуйте.
5. Зробіть припущення: якби руські князівства знову об'єдналися в єдину централізовану державу, то яке князівство і яке місто стали б центром нової держави? Чому?

Учитель. Наприкінці XII – у першій половині XIII ст. Київське, Чернігово-Сіверське, Переяславське князівства через низку обставин економічно і політично занепадають. Іншою була ситуація в південно-західній частині Русі, де в 1199 р. з'явилося нове державне об'єднання – Галицько-Волинське князівство, яке майже півтора століття відіграло надзвичайно важливу роль у житті східних слов'ян.

V. Первинне застосування знань

З'ясуємо особливості розвитку Галицького та Волинського князівств.

- Віддаленість від Києва і, як наслідок, обмеження впливу центральної влади.
- Розташування далеко від кордону зі Степом, що захищало від нападів кочовиків.

– Вдале географічне розташування – на перехресті торговельних шляхів (із Балтійського моря в Чорне, із Русі до Центральної та Південно-Східної Європи).

– Великі родовища солі, яка була бажаним і потрібним товаром у тогочасній торгівлі, сприяли економічному піднесенню.

– Потреба об'єднання зусиль обох князівств для боротьби з нападами поляків і угорців, а пізніше – проти монгольської навали.

Учні отримують індивідуальні завдання та з'ясовують значення історичних термінів: майорат, бояри, опозиція, регентство, смута, Галицько-Волинська держава.

VI. Застосування учнями знань і дій у стандартних умовах з метою засвоєння навичок

Учні працюють у чотирьох групах, складають розширений план.

План

1. Внутрішня політика Романа Мстиславича.
2. Зовнішня політика Романа Мстиславича.
3. Особисті моральні якості Романа Мстиславича.
4. Значення правління Романа Мстиславича для створення Галицько-Волинської держави.

Робота з історичним джерелом із «Галицько-Волинського літопису» про Романа Мстиславича.

Робота з картою.

Завдання:

– Покажіть на карті Галицьке та Волинське князівства напередодні об'єднання.

– Покажіть території, приєднані князем Романом.

– Покажіть територію держави у 1205 р.

– З якими країнами межувала держава на заході та півночі? (Польща, Угорщина – на заході, Литва – на півночі).

– Коли народились Данило і Василько, якщо відомо, що на момент смерті Романа їм було чотири та два роки?

– Скільки років тривала боротьба за повернення батьківського князівського столу?

Фізкультхвилинка

VII. Творче перенесення знань і навичок у нові чи змінені умови з метою формування умінь

Робота над проблемним завданням.

Дослідник М. Котляр зазначає: «Роман Мстиславич належить до числа особливо ушлякених героїв давньоруської історії. Полководець і рицар, державний діяч і дипломат, він стоїть поряд з такими видатними особистостями, як Володимир Святославович та Ярослав Мудрий». Наведіть факти, які підтверджують або спростовують думку історика.

Робота з підручником.

Опрацюйте відповідний матеріал підручника та виконайте завдання:

1. Випишіть у зошит риси, які характеризували історію Галицької та Волинської землі після смерті Романа.

2. Поясніть, чому цей період дістав назву «боярської смуги».

3. Яка роль у цей період належала княгині Анні – матері Романових дітей Данила та Василька?

4. Визначте наслідки періоду «боярської смуги» для історії Галицько-Волинського князівства.

VIII. Підбиття підсумків уроку

Князь Роман прагнув покласти кінець міжусобицям і створити власну модель державного управління, коли б великий князь обирався волевиявленням інших князів. А як ця модель називалася, ви дізнаєтеся, виконавши вправу «Дешифрувальник». **Завдання:** вибрати з кожного рядка літеру, яка зустрічається лише раз, і прочитати назву цієї моделі управління («добрий порядок»).

Д	А	В	О	Н	Б	В	А	Н	Р
С	И	Г	Й	П	С	О	Р	Г	С
Р	Е	Я	М	Е	Д	М	О	Р	К

IX. Рефлексія

Учні складають сенкан про Романа Мстиславича.

Вправа «Незавершене речення»

– «Я можу назвати п'ять історичних осіб, пов'язаних з темою уроку: ...».

– «Я можу назвати п'ять дат, пов'язаних з темою уроку: ...».

– «Я можу назвати п'ять термінів, пов'язаних з темою уроку: ...».

X. Повідомлення домашнього завдання

Опрацювати відповідний параграф підручника.

Творчі завдання

Напишіть сторінку до літопису під назвою «Романовичі збирають втрачену вотчину» або невелике оповідання за темою «Багатолітня одиссея Романовичів по чужих краях», використовуючи достовірні історичні факти.

Індивідуальне випереджальне завдання. Підготуйте розповіді про Чингізхана та його онука Батия.

Заповнити ФБ-сторінку Романа Мстиславича.

Додаток

Дидактичний матеріал

1. Укажіть заходи правління Романа Мстиславича (виберіть чотири правильні відповіді):

- 1) об'єднання Галичини й Волині в єдину державу;
- 2) боротьба з боярами;
- 3) розгром рицарів-хрестоносців у Дорогичинській битві;
- 4) завоювання в 1202 р. Києва;
- 5) розроблення проекту «доброго порядку»;

Використані джерела

1. Костомарів М. История України в життєписах визначніших її діячів / пер. О. Барвінський. Львів, 1918. 508 с.
2. Котляр М. Ф. Данило Галицький. Київ : Наук. думка, 1979. 186 с.
3. Літопис руський / пер. Л. Махновець. Київ : Дніпро, 1989. С. 368–452.

6) боротьба з монголами;

7) укладення «Руської правди».

2. Вкажіть риси, що характеризують становище в Галицько-Волинському князівстві після смерті Романа (виберіть три правильні відповіді):

- 1) передача влади нащадкам Романа – його синам;
- 2) початок боярської сваволі в князівстві;
- 3) посилення центральної влади;
- 4) розпад території на кілька удільних князівств;
- 5) посилення чужоземного втручання;
- 6) посилення та розквіт князівства.

3. Установіть відповідність між постатями та їхніми характеристиками.

- 1) Роман Мстиславич;
- 2) Володислав Кормильчич;
- 3) Андрій II;
- 4) Лешко Краківський.

А. Боярин, який незаконно посів галицький престол.

Б. Галицький князь, який мав прізвисько Осмомисл.

В. Волинський князь, який у 1199 р. об'єднав галицьку і волинську землі в єдине князівство.

Г. Угорський король, який втручався в галицько-волинські справи під час «боярської смуги».

Ґ. Польський князь, який у 1215 р. захопив західну частину Галичини та Волині.

Заповніть таблицю

Галицьке князівство	Волинське князівство

1. Об'єднане Володимирком Володаревичем.
2. Мало кордон із литовськими племенами.
3. Столиця – місто Володимир.
4. Сильна влада боярства.
5. Першим відокремилася від Русі-України.
6. Правила династія Мономаховичів.
7. Мало поклади солі.
8. Уважалася володінням київських князів.
9. Розширило територію до пониззя Дунаю.
10. Належало Ростиславичам.

Визначте дати історичних подій

1. Початок князювання Романа Мстиславича на Волині.
2. Об'єднання Галичини та Волині в єдине князівство.
3. Загибель Романа Мстиславича.
4. Період боярського свавілля та іноземного втручання в галицько-волинські справи.
5. Утвердження Данила в Галичі.